
Osiguravateljstvo kao mehanizam osiguravanja socijalnih, ekonomskih i gospodarskih vidika sigurnosti u suvremenome društvu

BORIS ŽNIDARIČ*

Sažetak

Autor u članku definira ulogu i položaj osiguravateljstva kao važnoga mehanizma za osiguravanje socijalnih, ekonomskih i gospodarskih vidika sigurnosti u suvremenome društvu (u ovom slučaju u Sloveniji). Na temelju obrađenih rezultata iz istraživanja SJM 2001/2, u kojem je autor sudjelovao blokom pitanja s područja osiguravateljstva za potrebe istraživačkoga projekta »Osiguravateljstvo kao mehanizam osiguravanja sigurnosti pojedinca u suvremenome društvu«, autor je potvrdio osnovnu tezu da je osiguravateljstvo važan mehanizam za osiguravanje sigurnosti u suvremenome društvu. Bez obzira na mnoge druge razvijene oblike financijskoga posredovanja, osiguravateljstvo je u ovome trenutku još posve nezamjenjivo jer osim financijske investicijske uloge uključuje i funkciju uklanjanja posljedica slučajeva štete, bilo na ljudima, bilo na imovini, odnosno imovinskim interesima.

Ključne riječi: sigurnost, socijalni vidik, ekonomija, gospodarstvo, osiguravateljstvo, osiguranje, mehanizam

Uvod

Sigurnost je društveni fenomen kojim se kao svojim glavnim predmetom proučavanja bavi više znanosti i znanstvenih grana. To je sasvim logično i očekivano jer je sigurnost jedan od temeljnih uvjeta života i djelovanja čovjeka i društva, a s druge strane sigurnost je cjelovita pojava s univerzalnim sadržajem (Grizold, 1999a:9, 35). Zato se zbog spoznajnih i analitičkih sposob-

*

Boris Žnidarič je doktor obrambenih znanosti, zaposlen u osiguravajućem društvu Zavarovalnica Triglav, d. d., Područna jedinica Ljubljana.

nosti istraživača gotovo ne može teoretski svladati kao cjelina u čitavom opsegu (multidimenzionalnosti).

Svrha je ovoga članka uz uporabu znanstvene metode analize sadržaja i analize rezultata istraživanja (Slovensko javno mnjenje – u nastavku SJM, 2001/2) dokazati tezu da je osiguravateljstvo kao podsustav nacionalnoga gospodarstva važan mehanizam za osiguravanje socijalnih, ekonomskih i gospodarskih vidika sigurnosti pojedinca i asocijacija u koje se zbog ostvarivanja svojih interesa udružuje (interesne, teritorijalne i druge organizacije) u suvremenome društvu. Osiguravateljstvo kao društveni mehanizam ima na raspolaganju instrumente kojima uređuje odnose sa svojim komitentima. Proučavanjem uloge osiguravateljstva s motrišta osiguravanja višeslojne (npr. individualna – osobna, zajednička – kolektivna) i višedimenzionalne (socijalna, gospodarska, ekonomska i druge) sigurnosti želim pridonijeti znanstvenoj misli i znanju o fenomenu sigurnosti u suvremenome društvu i državi. Ovaj se članak temelji na znanstvenom istraživanju uloge i položaja osiguranja te raširenosti osiguranosti kao uvjeta različitih dimenzija sigurnosti u suvremenom slovenskom društvu i na analizi rezultata dobivenih kvalitativnim intervjuima.

1. Teoretska ishodišta suvremene sigurnosne paradigme

Pojmom sigurnost danas se često naziva čitav niz različitih vidika čovjekova postojanja i djelovanja u društvu i prirodi.

Sigurnost možemo definirati kao stanje u kojem je omogućeno uravnoteženo fizičko, duhovno i duševno te materijalno postojanje pojedinca i društvene zajednice u odnosu prema drugim pojedincima, društvenim zajednicama i prirodi (Grizold, 1992:63).

Povijesno gledano, sigurnost je osnovna vrednota međuljudskih odnosa. Osiguravanje sigurnosti institucionalizira se nastankom suverene države i sustavom vrijednosti među državama. Za Thomasa Hobbsa sigurnost je bila temeljna vrednota na kojoj je čovječanstvo gradilo svoje individualne i kolektivne živote. I na današnjem stupnju društvenoga razvoja sigurnost je imantan element postojanja i djelovanja pojedinca, društva/države i međunarodnoga sustava (Grizold, 2001:83).

Suvremeni pogled na taj fenomen čovjekova života i suživota te interakcije s užom ili širom okolinom, bilo na institucionalnoj, bilo na neinstitucionalnoj razini, nužno mora biti cjelovit jer samo tako može obuhvatiti sve vidike čovjekova postojanja i djelovanja u društvu (primjerice gospodarsko, socijalno, političko, obrazovno, komunikacijsko-informacijsko, obrambeno, zdravstveno, kulturološko i slično) te sve vidike njegova povezivanja i udruživanja na različitim razinama društvene integracije (regionalna, nacionalna, međunarodna, međunarodna i svjetska).

Sigurnost je pojam i društveni fenomen koji se odnosi na sve entitete, dakle na pojedinca i na sve organizacijske oblike udruživanja i povezivanja na bilo kojoj razini u koje se uključuje. Konačni je korisnik, subjekt i objekt sigurnosti čovjek – pojedinac, a mogući su subjekti i objekti sigurnosti također i organizacije čovjekova udruživanja i povezivanja.

Najčešći se vidik razmatranja sigurnosti prema Grizoldu (2001:84) zasniva na znanstvenim konceptualnim okvirima, a sigurnost je podijeljena na individualnu, nacionalnu i međunarodnu. U sklopu proučavanja sigurnosti danas se javlja čak pet različitih i međusobno povezanih pristupa, odnosno sigurnosnih koncepata proučavanja: nacionalni, međunarodni, regionalni, izvandržavni i globalni (Schutz, Godson, Quester, 1997:2).

Uzimajući u obzir znanstvene rezultate skupine istraživača tzv. kopenhagenske škole koja je proučavala prije svega nevojne vidike europske sigurnosti, sigurnost suvremenoga društva podijeljena je na vojnu, ekološku, gospodarsku, političku i društvenu (identitetnu i kulturnu) dimenziju (Buzan, Kelstrup, Lemaitre, Tromer i Waever 1990; Weaver, Buzan, Kelstrup, Lemaitre, 1993; Buzan, 1991; Buzan, Waever i De Wilde, 1998). Takav pristup osobito je važan s motrišta prepoznavanja uzroka i okolnosti ugrožavanja sigurnosti, bilo pojedinca bilo njegovih organizacija.

U kontekstu društvenoga nadziranja, Pečar (2000:105–106) upozorava na to da pojedinac žrtvuje dio svoje privatnosti (i slobode) zbog sigurnosti, i to zbog sigurnosti pojedinca i skupina u kojima djeluje te također sigurnosti države koja mu u pravilu omogućuje u ograničenom opsegu – često i diskriminatorno. Budući da sigurnost nije statička, već je dinamička društvena kategorija, treba neprestano nastojati dostići njezinu odgovarajuću razinu (individualnu ili neke druge).

Pečar tvrdi da je sigurnost prije svega dinamičko stanje određenoga subjekta u kojem se osjeća neugroženim, bezbrižnim, kad mu ne prijete opasnost, ni ovakva niti onakva. Pritom je dobro imati na umu zaključak da je sigurnost često samo subjektivni osjećaj, koji može biti i pogrešan.

Sigurnost je uvjet za razvoj bilo koga i bilo čega. Bez nje se ne može očekivati napredak; naime, ljudi su već odavno spoznali da je sigurnost jedna od najvažnijih vrednota i omogućuje ostvarivanje većine drugih vrednota, zbog čega je problematiziraju brojne društvene znanosti, primjerice: pravo, sociologija, ekonomija i druge.¹

1

Zanimljiv je Pečarov pogled na pojavljivanje pojmova sigurnost i zaštita u literaturi i nekim medijima: Sigurnost: individualna, nacionalna (državna), regionalna, međunarodna, izvandržavna, globalna, sigurnost građana, etničkih skupina, unutarnja i vanjska, politička, ekonomska, socijalna, ekološka, aktera i aktivnosti, industrijska, ekonomska i konkurentna, vladina, psihička i fizička, javna, privatna (osobna), pravna, kemijska, nuklearna, radijacijska, poplavna, potresna, u tunelima, tehnička, računalna, elektronička, javnih zgrada, aerodromska, zrakoplovna, lučka, bankovna i financijska, bolnička, komunikacijska, školska, maloprodajna, prometna, prostorna, objekata, stvarna i prividna itd. Zaštita: potrošača, ljudskih prava, okoliša i prirode, materinstva, osobna, osobnih podataka, imovine, prava zaposlenika, na radu, higijenska, pravnog odnosa, tehnička, zdravstvena, socijalna, djece i mladeži, biljaka i životinja, od civilizacijskih nesreća, od požara, mirovinska i invalidska, od buke, starijih osoba, gradova i naselja, od potkupljivanja, osobna, samozaštita, društvena, dodatna, arhitekturna, odgojno-obrazovnih ustanova, horizontalna i vertikalna itd. u: *Varstvoslojbe*, god. 2, br. 2.

2. Uloga osiguravateljstva kao sigurnosnoga mehanizma suvremenoga društva

Podrobniji pregled globalne strukture i pojedinih elemenata (dijelova, pod-sustava) sustava nacionalne sigurnosti pokazuje da je on gotovo sveopsežan i univerzalan. Obuhvaća društvo/državu i pojedinca, državne institucije, asocijativne, teritorijalne i interesne organizacijske oblike udruživanja pojedina, obvezne oblike organiziranja sigurnosti (i djelovanja) državnih organa te dobrovoljne oblike društava, njihovih saveza i drugih koji obavljaju djelatnost omogućivanja sigurnosti kao poslovnoga predmeta u sklopu svojih nadležnosti i definiranoga opsega, dakle onu vrstu sigurnosti za koju je pojedini subjekt zadužen, nadležan, odnosno koju je sposoban osiguravati (vidi shemu u Grizold, 1994:46). U tom okviru osiguravajuća društva imaju važnu ulogu jer svojim djelovanjem potiču pojedince i druge osobe (pravne i fizičke osobe te osobe privatnoga prava) da sklapanjem osiguranja za pojedine vrste (potencijalno) ugroženih dobara izravno sudjeluju preventivnim mjerama i pri uklanjanju posljedica štete, što znači viši stupanj individualne (socijalne, ekonomske i gospodarske) sigurnosti. Osiguravateljstvo je na današnjem stupnju razvoja društva vrlo važno jer ima doista nezamjenjivu ulogu na području osiguravanja materijalne dimenzije sigurnosti. Neki autori služe se pojmovnom vezom gospodarska sigurnost, a definiraju je (Boncelj, 1983:76) kao uvjerenje da će gospodarska opasnost kojoj je komplementarna biti otklonjena osiguranjem u njezinoj gospodarskoj posljedici ili, drugim riječima, da će ostvarivanjem gospodarske opasnosti nastati šteta nadoknađena osiguranjem. To u praksi znači povratak u prijašnje stanje ili uspostavljanje stanja da sve bude onako kao da opasnoga događaja i štete nije ni bilo. Osiguranjem, koje je sadržaj djelovanja osiguravajućih društava, osiguravajuće društvo jamči da će kod nastanka osiguranoga slučaja koji je unaprijed definiran u uvjetima osiguranja isplatiti dogovorenu odštetu ili na neki drugi način otkloniti štetne posljedice konkretnoga osiguranoga slučaja. Proizlazeći iz tradicionalističke podjele osiguranih objekata na život i neživot,² u slučaju nastanka osiguranoga slučaja isplaćuje se ugovorom dogovoren osiguravajući iznos za životna osiguranja i/ili odšteta za imovinska osiguranja. Drugi naizgled slični poslovi, kao što su poslovi financijskoga posredovanja, štednje i ulaganja, nemaju jednake stvarne mogućnosti uklanjanja štetnih posljedica, iako se u svijetu može primijetiti trend udruživanja financijskih organizacija – banaka i osiguravajućih društava.

Živimo u vrijeme brzoga tehnološkog razvoja i u vrlo raznolikom civilizacijskom okruženju koje po svojoj prirodi stvari predstavlja nove izazove i opasnosti. Država kao društvena institucija nije sposobna na izravan način

2

Već je u stavku 1. članka 2. slovenskog Zakona o osiguranju definirano da su poslovi osiguranja prema tom zakonu sklapanje i izvršavanje ugovora o imovinskom i životnom osiguranju ili reosiguranju, osim obveznih socijalnih osiguranja.

spriječiti sve opasnosti koje ugrožavaju život ljudi i imovinu, odnosno osigurati ona dobra kojima se uklanjaju ili nadoknađuju štete koje iz takvih događaja proizlaze, pa zato na pravni način omogućuje obavljanje djelatnosti osiguravajućim društvima. Osiguravajuća društva su dionička društva koja na ugovorni (otplativ) način osiguravaju svojim klijentima (osiguravateljima i osiguranicima) socijalne, ekonomske i gospodarske oblike sigurnosti.

2.1. Dobrovoljna osiguranja

Dobrovoljna osiguranja sva su osiguranja koja pojedinac ili pravna osoba na vlastitu želju sklapa s izabranim osiguravajućim društvom. To znači da ga u takav pravni (ugovorni) odnos s osiguravajućim društvom ne prisiljavaju kogentne norme, već je takva odluka prepuštena slobodnoj volji i odluci fizičke ili pravne osobe.

Po broju i opsegu prevladavaju dobrovoljna osiguranja, s time da treba voditi računa o tome da u ovome članku ne obrađujem obvezno zdravstveno, invalidsko i mirovinsko osiguranje koja obvezuju poslodavca po zakonu. Ako proizlazimo iz teorije osiguranja ta dobrovoljnost ima više dimenzija. Kao prvo, riječ je o vlastitoj procjeni okolnosti koje potiču potrebu za osiguranjem i koja ovisi o sposobnosti prepoznavanja opasnosti za određeni objekt osiguranja/zaštite te o znanju o mogućnostima takvog osiguranja/zaštite. I drugo, riječ je o slobodi kreiranja osiguravajućeg odnosa u kojem postoje određeni opseg i određene vrste osiguravajućega pokrića - u suradnji s osiguravajućim društvom.

Slovenski Zakon o osiguranju u članku 2. definira osiguravajuće vrste i skupine osiguranja s obzirom na osigurani objekt:

- osiguranje od posljedica nezgode (uključivši osiguranje od nesreća na radu i od profesionalnih bolesti) je osiguranje koje u slučaju smrti ili bolesti pokriva: isplatu dogovorenih novčanih naknada, odšteta, odnosno povratka troškova u jednokratnom iznosu; obročnu isplatu dogovorenih novčanih naknada; kombinaciju isplata prema prethodna dva stavka;
- zdravstveno osiguranje je osiguranje koje pokriva: jednokratnu novčanu naknadu za radnu nesposobnost; povratak troškova liječenja; kombinaciju isplata prema prethodna dva stavka;
- osiguranje cestovnih motornih vozila je osiguranje koje pokriva sve štete na: cestovnim motornim vozilima na vlastiti pogon osim tračnih vozila; cestovnim vozilima bez vlastitoga pogona, odnosno gubitak tih vozila;
- osiguranje tračnih vozila je osiguranje koje pokriva sve štete na tračnim vozilima, odnosno gubitak tih vozila;
- osiguranje zračnih plovila je osiguranje koje pokriva sve štete na zračnim letjelicama, odnosno gubitak tih plovila;

- osiguranje plovila je osiguranje koje pokriva sve štete na brodovima i čamcima u morskoj, riječnoj i jezerskoj plovidbi, odnosno gubitak tih plovila;
- osiguranje robe u prijevozu je osiguranje koje pokriva sve štete na robi, uključivši i prtljagu, odnosno njihov gubitak, bez obzira na vrstu prijevoza;
- osiguranje imovine od požara i elementarnih nesreća je osiguranje koje pokriva sve štete na imovini (osim šteta koje se pokrivaju iz obveznih osiguranja) koje nastanu zbog: požara, eksplozije, oluje, drugih prirodnih zbivanja, nuklearne energije, urušavanja i klizanja tla;
- drugo osiguranje imovine je osiguranje koje pokriva sve štete na imovini (osim šteta koje se pokrivaju iz obveznih osiguranja) koje nastanu zbog tuče, mraza ili zbog drugih uzroka (npr. pljačke), osim uzroka iz prošle alineje;
- kreditno osiguranje je osiguranje koje pokriva: opasnost od neplaćanja (odnosno kašnjenja plaćanja) zbog nesolventnosti ili drugih događaja (postupaka i činjenica); izvozne kredite i druge opasnosti povezane s izvozom, trgovinom i ulaganjima na stranim i domaćim tržištima; kredite s obročnim otplaćivanjem; hipotekarne i lombardne kredite; poljoprivredne kredite te druge kredite i zajmove;
- kaucijsko osiguranje je osiguranje koje pokriva i izravno ili neizravno jamči za ispunjavanje dužnikove obveze;
- osiguranje od različitih financijskih gubitaka je osiguranje koje pokriva financijske gubitke zbog: profesionalnih opasnosti; nedovoljnih prihoda (općenito); lošega vremena; izgubljene dobiti; nepredviđenih općih troškova; nepredviđenih poslovnih troškova; gubitka tržišne vrijednosti; deficita najamnine, odnosno prihoda; neizravnih gubitaka, osim gubitaka iz prošlih stavaka; drugih neposlovnih gubitaka; drugih financijskih gubitaka;
- osiguranje od parničnih troškova je osiguranje koje pokriva troškove odvjetnika i druge troškove postupka;
- životno osiguranje;
- osiguranje za slučaj vjenčanja, odnosno rođenja;
- životno osiguranje vezano uz jedinice investicijskih fondova («investicijsko» osiguranje) je osiguranje pri kojem osigurana osoba preuzima investicijski rizik povezan s promjenom vrijednosti investicijskih kupona, odnosno drugih vrijednosnih papira investicijskih fondova;
- tontine je osiguranje pri kojem se skupina osiguranika dogovori da će zajednički kapitalizirati svoje prihode i podijeliti tako kapitaliziranu imovinu među one osiguranike koji dožive određenu dob, odnosno među nasljednike umrlih osiguranika;
- osiguranje s kapitalizacijom isplata je osiguranje koje se temelji na akuarskim izračunima i pri kojem osigurana osoba u zamjenu za jednokratno, odnosno obročno uplaćivanje premija dobiva isplate u određenom razdoblju i visini.

S obzirom na osigurani objekt i udruživanje pojedinih vrsta osiguranja u osiguravajuće skupine, razlikujemo životna i imovinska osiguranja.

Osim gore nabrojenih dobrovoljnih vrsta osiguranja, na aktualno slovensko tržište osiguranja postoje i dobrovoljna dodatna osiguranja uz obvezna socijalna osiguranja (dobrovoljno dodatno zdravstveno osiguranje, dobrovoljno dodatno mirovinsko osiguranje) kojima se na temelju potvrđenih mirovinskih planova i dopuštenja države bave komercijalna osiguravajuća društva ili uzajamno osiguravajuće društvo.

2.2. Socijalni vidik osiguranja

Osim socijalnih i socioloških dimenzija sigurnosti koje omogućuju osiguranja, na koje sam upozorio u prošlom poglavlju, za razumijevanje socijalnoga vidika osiguranja važna je spoznaja da proces odlučivanja za sklapanje osiguranja ovisi o predodžbi o budućem stanju i da se sastoji od više važnih faza. Budući da je kod osiguranja u pravilu riječ o poslu koji se sklapa za unaprijed, za određeno razdoblje i za određene opasnosti (slučajeve), a ne za trenutačni pravni posao, o tom budućem i nesigurnom stanju treba stvoriti predodžbu koja se temelji na predviđanju i shvaćanju događaja i pojava u našem okružju koji bi mogli utjecati na to da se može dogoditi neki osigurani slučaj. Međutim, to još nije dovoljno. Takav događaj mora predstavljati ozbiljnu prijetnju, odnosno mora biti takvoga opsega i intenziteta da je sposoban ugroziti čovjekov život ili tjelesni integritet, oštetiti, uništiti ili značajno smanjiti funkcionalnost i vrijednost imovine i sl. Na kraju može ugroziti socijalnu, ekonomsku i gospodarsku sigurnost pojedinca. To znači znatno pogoršati egzistencijalnu i društvenu mogućnost ubuduće.

Prepoznavanje konkretne opasnosti i bar minimalne vjerojatnosti da se takav događaj može ostvariti najčešće je dovoljno za odluku za osiguranje. To su objektivne okolnosti i razlozi koji utječu na odluku pojedinca, a uvjetovani su prosvijećenošću, osposobljenošću i sposobnošću razumskoga shvaćanja svijeta oko sebe. Naravno da je važno i poznavati odgovarajuće instrumente osigurateljstva (proizvode i postupke) kojima osiguravajuća društva zadovoljavaju potrebe osiguranika za tom i drugim dimenzijama sigurnosti pojedinca u suvremenome društvu. Riječ je o prepoznavanju koristi osiguranja, i to prednosti i posebnosti pojedinih vrsta osiguranja koje na odgovarajući način mogu nadoknaditi nastalu štetu. U tom slučaju, kad razmatram socijalni vidik sigurnosti, mislim na materijalnu odštetu (u pravilu je to novčana odšteta, iako je moguć i nenovčani oblik odštete). Ta je materijalna odšteta sposobna i dovoljno dugoročna (za vrijeme liječenja, za vrijeme trajanja života kod invalidne osobe, dovoljno za školovanje djece, u slučaju gubitka roditelja koji se za tu djecu brinuo ili pritom sudjelovao itd.) za pokrivanje čovjekove prosječne potrebe za životom dostojnim čovjeka. Boncelj (1983:176-177) svrstava buduće potrebe u dvije skupine. U prvu spadaju one za koje se očekuje da ćemo ih moći zadovoljiti sredstvima koja će nam tada biti na raspo-

laganju bez bilo kakve prethodne brige. U drugu skupinu spadaju potrebe čije zadovoljenje možemo očekivati samo ukoliko unaprijed osiguramo za to nužna sredstva, dakle samo ako se prethodno pobrinemo. U prvom slučaju sigurni smo da ćemo se moći nositi s budućom situacijom, a u drugom slučaju, kad za neko buduće stanje sredstva moramo tek osigurati, te sigurnosti nema – dakle, postoji stanje nesigurnosti. To znači da je stanje prije osiguravanja sredstava, prije sklapanja osiguranja stanje poremećene psihičke ravnoteže. U takvome stanju čovjek slabo funkcionira te stoga želi i nastoji što prije otклонiti tu nelagodu i uspostaviti psihičku ravnotežu. To postiže tako da si unaprijed osigura odgovarajuća sredstva za zadovoljavanje potreba, prije svega potreba za socijalnom, ekonomskom i gospodarskom dimenzijom sigurnosti.

2.3. Ekonomski vidik osiguranja

Po mojem mišljenju smisleno je razlikovati gospodarski i ekonomski vidik osiguranja. Kod gospodarskog vidika, koji razmatram u sljedećem potpoglavlju, riječ je o očuvanju gospodarske supstancije, djelatnosti i snage određenoga gospodarskog subjekta, koji može biti fizička ili pravna osoba, a to znači održanje neke gospodarske djelatnosti. Kod ekonomskog vidika osiguranja želim istaknuti materijalnu stranu ugovornog odnosa između osiguravajućega društva i osiguravatelja, odnosno želim naglasiti onu stranu osiguranja koja je po svom sadržaju između socijalnog i gospodarskog vidika. Primjere: osiguranja određenih uređaja i objekata za rekreaciju i odmor koja po svojoj tipologiji spadaju u tzv. imovinska osiguranja omogućuju materijalnu dimenziju sigurnosti, a ujedno ih pojedinac – osiguravatelj – shvaća kao ekonomsku kategoriju. Troškove za takva osiguranja, dakle za plaćanje premije, ne možemo definirati kao gospodarsku operaciju, a ni odštetu (novčanu ili materijalnu) kojom će uređaje i objekt dovesti u prvobitno stanje. Želim istaknuti razliku između osiguranja svakodnevnih pomagala i objekata za stanovanje i življenje (slobodno vrijeme) koji nisu u funkciji neke gospodarske ili profitabilne djelatnosti od vidika i značenja osiguranja onih objekata i uređaja koji služe ili omogućuju neku gospodarsku djelatnost. Sklopljena životna osiguranja ili osiguranja od nesreće osim svoje socijalne komponente sadržavaju i ekonomsku. Uštedeni novac tijekom trajanja osiguravateljskog odnosa znači ne samo pouzdaniju (sigurnu) egzistenciju, već i mogućnost potrošnje toga novca za određene kupnje, odnosno daljnja investiranja, što pojedincima može učvrstiti socijalni položaj ili značiti čak poboljšanje položaja na stratifikacijskoj ljestvici u određenoj okolini.

Smatram da je ekonomski vidik osiguranja po svom sadržaju bliži socijalnom nego ekonomskom i zato ga obrađujem odvojeno (Žnidarič, 2002: 190191).

Tablica 1: Investicijska ulaganja osiguravajućih društava nekih europskih država u 2000. godini

Država Godina	Nacionalna valuta u milijunima		Godišnje uplate u milijunima eura	
	1999.	2000.	1999.	2000.
Austrija	636.961	685.370	46.290	49.808
Belgija	3.883.663	4.960.460	96.273	122.967
Cipar	519	967	900	1.689
Češka Republika	0	0	0	0
Danska	967.591	1.060.000	130.009	142.124
Estonija	1.182	1.433	76	92
Finska	434.472	465.800	73.073	78.342
Francuska	5.161.686	6.076.626	786.894	926.376
Grčka	1.558.592	1.686.060	4.719	4.952
Irska	33.243	33.243	42.210	42.210
Island	0	0	0	0
Italija	393.690.963	478.084.321	203.324	246.910
Letonija	70	79	120	149
Litva	588	588	146	146
Luksemburg	839.155	839.155	20.802	20.802
Mađarska	490.087	490.087	1.925	1.925
Malta	0	0	0	0
Nizozemska	547.600	547.600	248.490	248.490
Norveška	463.758	532.200	57.460	66.293
Njemačka	1.596.020	1.730.000	816.032	884.535
Poljska	24.404	29.797	5.842	7.680
Portugal	4.064.624	4.810.000	20.274	23.992
Slovačka	38.224	38.224	897	897
Slovenija	226.990	280.000	1.142	1.319
Španjolska	12.310.888	15.000.000	73.990	90.152
Švedska	1.748.652	1.819.928	204.186	209.597
Švicarska	356.373	396.500	221.915	261.993
Turska	1.291.675.579	1.291.675.579	2.370	2.370
Velika Britanija	980.112	1.051.250	1.574.224	1.732.163
Europski komitet za osiguranje			4.633.583	5.167.971

Izvor: CEA 2001.

2.4. *Gospodarski vidik osiguranja*

Postoji više pristupa obrade gospodarskoga vidika osiguranja. U ovome dijelu u kontekstu gospodarske snage jednoga (određenog) nacionalnog gospodarstva obradit ću važnost osiguranja i investicijskih ulaganja koja proizlaze iz njega i imaju veliku važnost za pojedinca ili pravnu osobu i narodno gospodarstvo.

Temeljna misija osiguranja je omogućiti gospodarsku sigurnost tako da se otkloni gospodarska opasnost. To znači da potreba za gospodarskom sigurnošću nastupa vremenski prije nego što je sklopljeno osiguranje. Spoznaja i znanje o potencijalnoj mogućnosti nastupa okolnosti i događaja koji bi mogli predstavljati konkretnu gospodarsku opasnost kod čovjeka potiče osjećaj nesigurnosti i izaziva potrebu za osiguravanjem gospodarske sigurnosti, što postiže štednjom, prebacivanjem rizika na treće osobe, a pogotovo osiguranjem. Boncelj (1983:178) definira gospodarsku sigurnost kao neku vrstu potrebe za sigurnošću, a to je određena potreba za ustaljenošću. Njezina snaga ne ovisi samo o snazi određene eventualne buduće potrebe, iako ovisi ponajprije o njoj, već pogotovo ovisi i o predodžbi o veličini objektivne opasnosti te vjerojatnosti nastupa i veličine štete, znači o tome kako će to utjecati na osjećaj ugroženosti kod čovjeka. Takav osjećaj buduće ugroženosti danas se može otkloniti sklapanjem ugovora o osiguranju od rizika koji bi mogli ugroziti gospodarsku djelatnost pojedinca ili pravne osobe. Vrste osiguranja i skupine osiguranja koje odgovaraju osiguranju od opasnosti koje prijete da bi se postigli gospodarski interesi već su objašnjene u potpoglavlju 2.1. U nastavku ću predstaviti važnost osiguranja i doprinos osigurateljstva kao važnoga segmenta narodnoga i međunarodnog gospodarstva na području investiranja u Sloveniji i šire.

Kao što se vidi iz tablice 1, osiguravajuća društva su važan financijski stup svakoga nacionalnog gospodarstva. S međunarodnim gospodarskim vezama, zajedničkim poduzećima ili osnivanjem vlastitoga poduzeća u inozemstvu, i obratno, takvi financijski poslovi dobivaju međunarodni značaj. S financijskoga vidika investicije osiguravajućih društava označavaju važno ulaganje kapitala u gospodarstvo i time u njegovo oživljavanje ili jačanje, konkurentnu sposobnost i zato mogućnost prodora i nastupa na stranim tržištima. Što se tiče sigurnosti uložених sredstava osiguravatelja i osigurane osobe, takve financijske transakcije znače produktivnu investiciju i donose ugovorno obećane prinose te prije svega stabilnost osiguravajućim društvima od opasnosti stečaja.

Osiguravajuće društvo Zavarovalnica Triglav d. d., sa 53,88-postotnim tržišnim udjelom na slovenskom tržištu osiguranja u 2001. godini, najveće je slovensko osiguravajuće društvo koje obavlja djelatnost iz osiguranja imovine i osoba i koje se bavi reosiguranjima. Iz navedenih investicijskih ulaganja vidi se da su uložena sredstva raspršena po različitim svrhama i kod različitih gospodarskih subjekata. Na takav način također se osiguravaju ugovorno za-

Tablica 2: Investicijska ulaganja osiguravajućeg društva Zavarovalnica Triglav, d. d., u razdoblju 1995–2001.

	31. 12. 2001.	31. 12. 2000.	31. 12. 1999.	31. 12. 1998.	31. 12. 1997.	31. 12. 1996.	31. 12. 1995.
Zemljišta i zgrade	21.163.200	19.622.425	17.394.782	14.063.324	11.475.822	9.351.397	7.137.810
Za osiguravajuću djelatnost			10.910.758	9.813.104	8.655.916	8.314.783	5.577.196
Druga zemljišta i zgrade			6.484.024	4.250.220	2.819.906	1.036.613	1.560.614
Dugoročna i kratkoročna financijska ulaganja			94.678.103	78.321.506	63.753.245	48.674.554	36.582.555
Ulaganja u povezana poduzeća	7.664.076	3.980.299	2.726.174	1.130.561	705.403	955.400	792.715
Dionice i drugi vrijednosni papiri s promjenjivim prinosom	19.009.533	15.655.731	8.192.692	5.196.710	1.864.756	1.349.658	1.853.080
Dužnički i drugi vrijednosni papiri sa stalnim prinosom	58.243.350	43.534.355	26.727.892	16.423.198	13.659.467	8.945.748	7.903.255
Odobreni hipotekarni krediti	8.338.805	9.544.405	8.940.407	7.690.043	5.924.859	5.665.352	3.693.238
Drugi odobreni krediti	2.373.911	2.702.681	3.747.329	4.182.068	4.017.962	4.624.764	3.021.704
Depoziti kod banaka	45.608.462	37.562.708	44.144.497	43.485.459	37.580.252	27.020.248	19.200.847
Druga financijska ulaganja	540.152	273.261	199.112	213.467	547	113.384	117.716
UKUPNO U 000 SIT	162.941.489	132.875.865	112.072.885	92.384.830	75.229.067	58.025.951	43.720.365

Izvor: Godišnji izvještaji osiguravajućega društva Zavarovalnica Triglav d. d., 1995–2001.

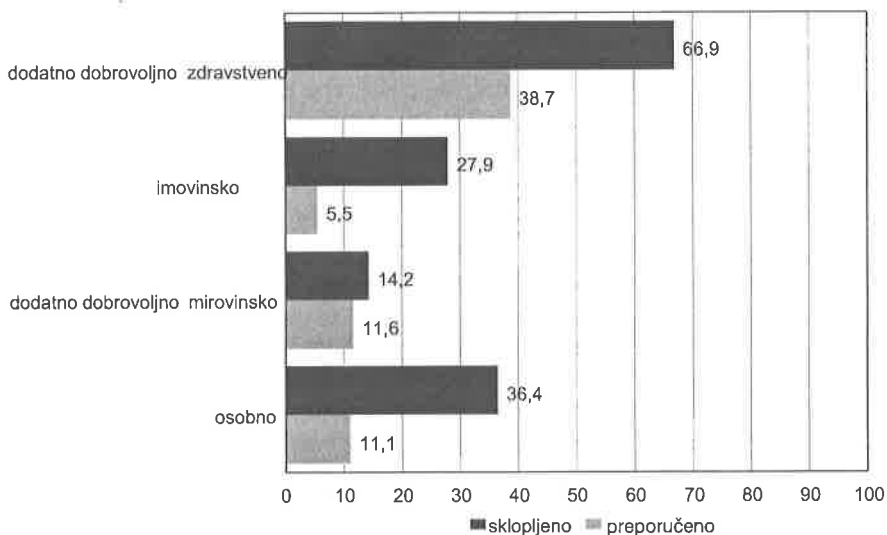
jamčeni prinosi osiguranicima (i osiguravajućem društvu) te financijska stabilnost osiguravajućega društva, a s time i sigurnost da će sve obveze iz ugovora o osiguranju osiguranicima biti pravodobno i kvalitetno ispunjene.

3. Osiguravateljstvo i slovenska javnost

U posljednjih deset godina promjene u Sloveniji utjecale su i na odnos i zanimanje pojedinaca za osiguravateljstvo. Prema podacima iz SJM 2001/2. 26,4 posto anketiranih osoba u posljednjih deset godina povećalo je svoje zanimanje za ponude osiguravajućih društava, 12 posto smanjilo je zanimanje, a 54,5

posto upitanih jednako se zanima za ponude osiguravajućih društava kao prije. Inače je u tom razdoblju čak 66,9 posto Slovenaca sklopilo dodatno dobrovoljno zdravstveno osiguranje, 27,9 posto odlučilo se za imovinsko osiguranje, 25,3 posto za dodatno dobrovoljno mirovinsko osiguranje te dobra trećina ili 36,4 posto za osobno osiguranje. Ni za jedno od spomenutih osiguranja nije se odlučilo 17,2 posto ispitanika. I kod vrsta osiguranja koje bi ispitanici preporučili svojim prijateljima i znancima na prvom mjestu (38,7 posto) je dodatno dobrovoljno zdravstveno osiguranje.

Udio sklopljenih i preporučenih osiguranja

Slovensko javno mnijenje 2001., CJMMK,

Ispitanici koji su se odlučili za bilo koji oblik osiguranja (njih 82,8 posto) većinom (68,8 posto) smatraju da im ona daju srednji stupanj sigurnosti. Od sklopljenih ugovora o osiguranju više od polovine upitanih (62 posto) očekuje očuvanje kakvoće života. Većina ispitanika koji nisu sklopili ugovor o osiguranju kao najvažniji razlog navodi visoku cijenu osiguravajućih proizvoda.

4. Zaključak

Potražnja za osiguranjima nije samo posljedica veće konkurentnosti na osiguravajućem tržištu, već je i odraz promijenjenih društvenih prilika i višega stupnja osobne osviještenosti te brige pojedinca za vlastitu sigurnost i sigurnost imovine. Kod tog zaključka ne smijemo previdjeti dugogodišnju tradiciju na području imovinskih osiguranja koja se oblikovala tijekom stoljeća na pod-

ručju današnje države Slovenije. Povećana potražnja i rast uplaćenih premija osiguranja omogućuju višu razinu individualne sigurnosti i veću nacionalnu gospodarsku akumulaciju, a time i veća ulaganja u gospodarski razvoj. Na individualnoj razini zbog promijenjenog mirovinskog zakonodavstva briga za nesigurnu budućnost postupno će se u sve većoj mjeri prenositi s države na pojedinca (od kolektivismu prema individualizaciji), što omogućuje uključivanje u tzv. socijalna područja i komercijalnim osiguravajućim društvima.

Važna je spoznaja koju smo potvrdili istraživanjem i intervjuima³ to da ispitanici prepoznaju osiguravateljstvo kao važan društveni mehanizam osiguravanja sigurnosti pojedinca u suvremenome društvu. Na području životnih osiguranja osiguravateljstvo će zbog promijenjenoga zakonodavstva i buduće socijalne politike države samo dobivati na važnosti. I ne samo to. Ispitanici tvrde da je osiguravateljstvo na ovom stupnju razvoja neizostavan i nezamjenjiv mehanizam kojega slični financijski poslovi ne mogu zamijeniti. To znači da je u potpunosti potvrđena moja tvrdnja o važnosti osiguravateljstva kao jednoga od važnih društvenih mehanizama za osiguravanje sigurnosti pojedinca u suvremenome društvu.

Usporedbe razvijenosti tržišta osiguranja i usluga osiguravajućih društava u Sloveniji s drugim europskim državama svrstavaju slovensko osiguravateljstvo u donji srednji razred, a u usporedbi s razvijenošću tržišta osiguranja u državama kandidatkinjama za punopravno članstvo u Europskoj uniji u sam vrh. Postavljaju se pitanja senzibilitnosti i sposobnosti reagiranja slovenskih osiguravajućih društava na dinamičke društvene promjene, na kakvoću obavljanja usluga osiguranja za stranke s vidika prepoznavanja mogućih rizika i objektivnoga – stručnog selektivnog savjetovanja odgovarajućih proizvođa osiguranja za optimalno osiguranje određenoga objekta izloženog opasnosti. Postavlja nam se pitanje primjerenosti uređenja postupaka sigurnosti, odnosno zahtijevanja prava pojedinca od osiguravajućih društava i drugih organizacija koje obavljaju poslove osiguranja. U budućem možemo opravdano očekivati veću aktivnost civilnoga društva na tom području.

Rezultati iz istraživanja i intervjuja nesumnjivo dokazuju da je osiguravateljstvo nezamjenjiv mehanizam za osiguravanje različitih elemenata sigurnosti pojedinca u suvremenome društvu, posebice kad je riječ o zdravlju i drugim osnovnim vrednotama za koje je suvremeni čovjek spreman odvojiti više nego u prošlosti. Na novu dimenziju razumijevanja uloge osiguravateljstva u suvremenome svijetu utječu naobrazba, socijalni položaj, dob, institucionalno povjerenje te povjerenje u nacionalnu valutu, pri čemu će se sa zamjenom generacija snižavati dobna granica onih koji će se odlučivati za dodatne dobrovoljne oblike osiguranja (zdravstveno, mirovinsko). To u budućem znači povećani interes za takva osiguranja i neospornu potvrdu glavne hipoteze koja se zasniva na prognozi da osiguravateljstvo postaje sve važniji mehanizam

3

U kvalitativnim intervjuima sudjelovali su: prof. dr. Šime Ivanjko, prof. dr. Marko Pavliha, doc. dr. France Arhar, doc. dr. France Križanič, viši pred. dr. Miroslav Končina, pred. dr. Rastko Hartman, as. mr. Andrej Kocič, mr. Mirko Kaluža, Miran Kalčič, dipl. iur. i Milan Tomažević, dipl. ekon.

osiguravanja socijalnih, ekonomskih i gospodarskih dimenzija sigurnosti pojedinca u suvremenome društvu.

Osiguravateljstvo općenito ima (znanstveno dokazano) dugu i bogatu tradiciju, stoga možemo tvrditi da se ekonomika poslovanja osiguravajućih društava većinom temelji na povijesti štete koja pretpostavlja mjerljive slučajnosti. To i dobit osnovne su misli vodilje osiguravajućih društava pri usvajanju određenih rizika u osiguranje. Politički, vojni i teroristički rizici po uvjetima osiguranja isključeni su iz osiguranja, što znači da ih komercijalna osiguravajuća društva nisu dužna prihvatiti. Pritom nastupa sukob interesa između osiguranika, koji želi sklopiti osiguranje pod za njega još prihvatljivim uvjetima, i između osiguravajuća društva, koja se zbog vrlo vjerojatnoga nastanka slučaja štete brani od sklapanja osiguranja ili za takvo sklapanje osiguranja postavlja osiguraniku neprihvatljive uvjete (osjetno povećanu premiju). Pitanje je, dakle, po kakvu se cijenu jednoj ili drugoj strani isplati sklopiti osiguranje. Budući da se ne može uvijek izbjeći poslovanje s područjima s povećanim kriznim žarištima i rizicima, osim osiguravajućih društava koja za takve slučajeve oblikuju jamstvene fondove, morat će se uključiti i država i preuzeti političke i slične rizike. Osim tih, isključujućih rizika, u osiguravateljstvu vrijedi načelo da se u pravilu od svakog rizika može osigurati za odgovarajuću cijenu.

Literatura

- Boncelj, Jože (1983): *Zavarovalna ekonomika*, Založba Obzorja Maribor
- Buzan, Barry (1991): *People, States and Fear*, An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era, Harvester Wheatsheaf, London
- Buzan, Barry, Kelstrup, Morten, Lemaitre, Pierre, Tromer, Elizabeta i Weaver, Ole (1990): *The European Security Order Recast: Scenarios for the Post-Cold War Era*, Pinter Publishers, London
- Buzan, Berry, Weaver, Ole, de Wilde, Jaap (1998): *Security: A New Framework for Analysis*, Lynne Rienner Publishers, London
- European Insurance in Figures*, Basic Data 2000, Complete 1999 Data, Comité Européen des Assurances (CEA), Paris
- Grizold, Anton (1992): »Oblikovanje slovenske nacionalne varnosti«, ur. Grizold, Anton u: *Razpotja nacionalne varnosti*, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani
- Grizold, Anton (1994): *The Concept of Security in the Contemporary World*, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani
- Grizold, Anton (1999a): *Obrambni sistem Republike Slovenije*, Visoka policijsko-varnostna šola, Ljubljana, Pridružena članica Univerze v Ljubljani
- Grizold, Anton (2001): »Varnostna paradigma v mednarodnih odnosih«, u: Luard, Evan, Simoniti, Iztok i Grizold, Anton: *Človek, država in vojna*, zbirka Mednarodni odnosi, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani

Letna poročila Zavarovalnice Triglav d. d., 1995–2001.

Pečar, Janez (2000): »Varstvoslovje« – nekaj dilem, *Varstvoslovje*, Revija za teorijo in prakso varstvoslovja, Visoka policijsko-varnostna šola, god. 2, br. 3, Ljubljana

Schutz, Richard, Jr., Godson, Roy, Quester, George H.: (ur.) (1997): *Security Studies for the 21st Century*, Washington, London, Brassey's

»Slovensko javno mnenje 2001« in *Mednarodna raziskava Procesi demokratizacije v Srednji in Vzhodni Evropi* (SJM 2001/2), 5. poglavje – Zavarovalstvo, Fakulteta za družbene vede, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij, Ljubljana

Weaver, Ole (1993): »Societal Security: The Concept«, u: Weaver, Ole, Buzan, Berry, Kelstrup, Morten i Lemaitre, Pierre (ur.): *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*, St. Martin's Press, New York

Zakon o zavarovalništvu, *Uradni list RS*, št. 13/00.

Žnidarič, Boris (2002): *Zavarovalništvo kot mehanizem zagotavljanja varnosti posameznika v sodobni družbi*, doktorska disertacija, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana

Summary

The author defines the role and position of insurance industry as an important mechanism for the provision of social, economic and business aspects of security in contemporary society (in this case in Slovenia). The author took part in the research SJM 2001/2 with a number of questions concerning the insurance industry for the needs of the research project "Insurance industry as a mechanism for the provision of security of an individual in contemporary society". Based on analyzed results of the research, the author confirmed the basic thesis that the insurance industry is an important mechanism for providing security in contemporary society. Despite many other developed forms of financial mediation, the insurance industry is, at this point, absolutely irreplaceable because apart from its financial investment role it also covers the function of eliminating consequences in case of damage, whether it concerns people or property, i.e. property interests.